تحلیل هم‌میهن

بررسی برابری قدرت خرید حداقل دستمزد در ۱۶ سال گذشته سقوط شدید توان خرید و رفاه مردم را نشان می‌دهد

سالی یک متر مسکن و یک سکه تمام

فرزانه طهرانی
دبیر گروه اقتصاد

۱۰۰ سال انتظار برای خانه‌دار شدن، جمله آشنا و شاید کلیشه‌ای این سال‌ها باشد. ولی این جمله چیزی جز واقعیت نیست. هر سال در یک شورای سه‌جانبه، برای تعیین حداقل دستمزد تصمیم‌گیری می‌شود. سالی ۲۰ درصد، بعضی سال‌ها ۳۰ درصد و به ندرت و به صورت استثنا تا ۵۰ درصد افزایش دستمزد تعیین می‌شود. این درصدها ولی برخلاف قانون کار، هیچ ارتباطی به نرخ تورم سالانه و رقم سبد معیشت مردم ندارد. در این شورا همه چیز با چانه‌زنی و قدرت اثرگذاری افراد تعیین می‌شود. رقم‌های تعیین‌شده در اغلب مواقع با فاصله زیاد از تورم و فاصله بسیار عمیق با سبد معیشت تعیین می‌شود. نتیجه تصمیمات شورای عالی کار، عقب‌ماندگی مستمر دستمزد از رشد قیمت کالاهای مصرفی را رقم زده و این عقب‌ماندگی در مقایسه با رشد قیمت‌های کلیدی با رشد دستمزد عیان است.

در سال ۱۳۸۸ به عنوان سال شروع دور دوم ریاست‌جمهوری احمدی‌نژاد و سالی که تحریم‌های شدید علیه ایران در حال پایه‌گذاری بود، با حداقل دستمزد سالانه می‌شد ۱۱ سکه تمام و یک نیم‌سکه بهار آزادی خرید. یعنی اگر کارگر دستمزد ماهانه خود را خرج نمی‌کرد و دربست کنار می‌گذاشت با ۱۲ ماه حقوقش می‌توانست ۱۱/۵ سکه تمام‌بهار آزادی خریداری کند. امروز یعنی در شهریور ۱۴۰۴ و دومین سال ریاست‌جمهوری پزشکیان که بیش از یک دهه فشارهای تحریم بر گرده اقتصاد وارد شده، با حداقل دستمزد در طول یک سال می‌توان یک سکه تمام و یک ربع سکه خرید

از ۱۱/۵ سکه در سال به ۱/۳ سکه رسیدیم

بررسی توان خرید دستمزد تعیین‌شده سالانه در اواخر دوره محمود احمدی‌نژاد، دوره حسن روحانی، دوره ابراهیم رئیسی و آغاز کار مسعود پزشکیان، سقوط رفاه مردم را نشان می‌دهد. در سال ۱۳۸۸ به عنوان سال شروع دور دوم ریاست‌جمهوری احمدی‌نژاد و سالی که تحریم‌های شدید علیه ایران در حال پایه‌گذاری بود، با حداقل دستمزد سالانه می‌شد ۱۱ سکه تمام و یک نیم‌سکه بهار آزادی خرید. یعنی اگر کارگر دستمزد ماهانه خود را خرج نمی‌کرد و دربست کنار می‌گذاشت با ۱۲ ماه حقوقش می‌توانست ۱۱/۵ سکه تمام‌بهار آزادی خریداری کند. امروز یعنی در شهریور ۱۴۰۴ و دومین سال ریاست‌جمهوری پزشکیان که بیش از یک دهه فشارهای تحریم بر گرده اقتصاد وارد شده، با حداقل دستمزد در طول یک سال می‌توان یک سکه تمام و یک ربع سکه خرید. یعنی توان خرید حداقل دستمزد در برابر سکه در طول ۱۶ سال ۸۹ درصد کمتر شده است.

روند این سال‌ها را که نگاه می‌کنیم تا سال ۱۳۹۱ افت شدید قدرت خرید را می‌بینیم. از سال ۱۳۹۲ تا ۱۳۹۵ دوباره قدرت خرید در حال ترمیم بود ولی از سال ۱۳۹۶ به بعد سقوط دوباره شروع شد و توان خرید هر سال از سال قبل کمتر شد. بررسی‌های هم‌میهن نشان می‌دهد از سال ۱۳۹۶ به بعد تنها سالی که توان خرید دوباره افزایشی شد، سال ۱۴۰۴ است. به‌طوری که در سال ۱۴۰۳ افراد با یک سال دستمزد خود می‌توانستند ۰/۸ یک سکه تمام‌بهار آزادی را خریداری کنند اما در شهریور امسال قدرت خریدشان به یک سکه تمام و یک ربع‌سکه بهار آزادی افزایش پیدا کرده است.

دستمزد دلاری از ۲۶۲ به ۱۰۶ دلار کاهش یافت

دقیقاً همین روند در مقایسه دو شاخص دستمزد و نرخ دلار هم قابل مشاهده است. در سال ۱۳۸۸ با یک ماه حقوق کارگری می‌شد ۲۶۲ دلار از بازار آزاد خریداری کرد. اما توان خرید کارگران با یک ماه حقوق خود به ۷۷ دلار در سال ۱۴۰۳ رسید. یعنی بیش از ۷۰ درصد توان خرید کمتر. در سال ۱۴۰۴ دوباره قدرت خرید دستمزد در برابر دلار بالاتر رفت و به ۱۰۶ دلار در ماه رسید. در خلال این سال‌ها باز هم افت قدرت خرید در سال‌های ۱۳۹۰ و ۱۳۹۱ مشهود است ولی از سال ۱۳۹۲ دوباره توان خرید بیشتر می‌شود و از ۱۰۹ به ۲۰۰ دلار در ماه می‌رسد. باز هم از سال ۱۳۹۶ به بعد کاهش قدرت خرید دیده می‌شود. هرچند در دو سال ۱۴۰۰ و ۱۴۰۲ قدرت خرید اندکی بهبود پیدا می‌کند ولی از ۱۰۷ دلار در ماه فراتر نمی‌رود.

مدت انتظار خانه‌دار شدن دو برابر شد

قیمت مسکن که از سوی بانک مرکزی اعلام می‌شود از سال ۱۳۹۵ به بعد موجود است و قیمت سال‌های قبل وجود ندارد تا نرخ‌ها از سال ۱۳۸۸ بررسی شود. در سال ۱۳۹۵ میانگین قیمت هر مترمربع مسکن در شهر تهران چهار میلیون و ۵۶۷ هزار تومان اعلام شده است. با توجه به دستمزد اعلامی وزارت کار، در سال ۱۳۹۵ با یک سال دستمزد می‌شد ۲/۱ مترمربع مسکن در تهران خریداری کرد. قیمت مسکن در ۹ سال گذشته ۱۸۳۷ درصد افزایش پیدا کرده و در مرداد ۱۴۰۳ به ۸۸ میلیون و ۵۰۰ هزار تومان رسید. برآورد حداقل دستمزد یک‌ساله در این سال ۸۵ میلیون و ۵۹۹ هزار تومان است. بنابراین با یک سال دستمزد اعلامی وزارت کار در سال ۱۴۰۳ می‌شد ۰/۹ مترمربع مسکن در شهر تهران خریداری کرد. بنابراین قدرت خرید مسکن از سال ۱۳۹۵ تا ۱۴۰۳، بیش از ۵۷ درصد کاهش پیدا کرده است. به عبارت دیگر اگر برای خرید خانه‌ای ۵۰ متری، کارگران باید ۵۰ سال دستمزد خود را هزینه می‌کردند؛ مدت انتظار خانه‌دار شدن در سال ۱۴۰۳ به بیش از ۱۰۰ سال رسیده است.

افت شاخص پراید

بازار خودرو اگرچه همیشه با قیمت‌گذاری دستوری همراه بوده ولی در سال‌های گذشته در برخی از سال‌ها جهش‌های قابل توجهی را ثبت کرده. در اینجا خودروی پراید را ملاک گرفته و قدرت خرید حداقل دستمزد که به قیمت این خودرو نزدیک‌تر است را مورد واکاوی قرار دادیم. بررسی روزنامه هم‌میهن نشان می‌دهد شاخص پراید در ۱۶ سال گذشته ۵۰ درصد افت داشته است. به این معنی که اگر در سال ۱۳۸۸ افراد می‌توانستند با یک سال دستمزد خود ۴۱ درصد از قیمت یک دستگاه پراید را بپردازند در سال ۱۴۰۴ با یک سال دستمزد حدود نیمی از این نسبت را می‌توانند پرداخت کنند. یعنی ۲۶ درصد از قیمت یک پراید برای آنها قابل پرداخت خواهد بود. به عبارت دیگر برای خرید یک دستگاه پراید باید معادل ۴ سال دستمزدشان را هزینه کنند. قیمت پراید در سال ۱۳۸۸ در بازار آزاد ۷ میلیون و ۷۰۰ هزار تومان بود که طی این ۱۶ سال با رشد ۵۹۵۱ درصدی به ۴۶۶ میلیون تومان رسیده است.

دستمزد ۷ میلیون، خط فقر ۱۱ میلیون تومان

دولت تعیین حداقل دستمزد را هر سال به شورای عالی کار واگذار کرده تا با یک افزایش منطقی، از فقر شدید جامعه کارگر جلوگیری کند. اما برخلاف این سیاست، مقایسه دستمزد تعیین‌شده با خط فقر نشان می‌دهد در چند سال گذشته دستمزدها کمتر از خط فقر مطلق بوده است. عددی که از خط فقر مطلق در سال ۱۴۰۳ اعلام شده برای یک خانواده سه‌نفره حدود ۱۱ میلیون و ۲۱۴ هزار تومان است. در همین سال حداقل دستمزد ۷ میلیون و ۱۶۶ هزار تومان اعلام شده است. به این ترتیب حداقل دستمزد سرپرست یک خانوار، چهار میلیون تومان از خط فقر مطلق در سال ۱۴۰۳ کمتر است.

خط فقر مطلق در سال ۱۴۰۲ برای یک خانواده سه‌نفره ۸ میلیون و ۳۵۶ هزار تومان بوده که ۴۹ درصد نسبت به سال ۱۴۰۱ افزایش داشته است. رقم خط فقر مطلق در سال ۱۴۰۳ نیز ۳۵ درصد نسبت به سال ۱۴۰۲ بیشتر شده. این در حالی است که نرخ دستمزد در این دو سال به ترتیب ۲۷ و ۳۵ درصد افزایش پیدا کرده است.

تعیین حداقل دستمزد همیشه با مناقشات کارگری و کارفرمایی همراه بوده. سازوکار تعیین حداقل دستمزد بیشتر از آنکه بر پایه بهره‌وری باشد، مبتنی بر هزینه‌های زندگی است و یک سیاست حمایتی برای کارگران محسوب می‌شود که در بسیاری از کشورها اعمال شده و سعی دارد سطحی از رفاه را برای کارگران تأمین کند. در خصوص رابطه بین تورم و حداقل دستمزد انتظار این است که برای حفظ قدرت خرید کارگران و محافظت از آنها از اثرات منفی تورم، قدرت خرید کارگران متناسب با نرخ تورم، افزایش پیدا کند. شرایط نامطلوب اقتصادی در نیمه دوم دهه ۹۰ باعث شد که رشد اقتصادی به شدت محدود شده و در نتیجه توانایی اقتصاد در بهبود رفاه کاهش پیدا کند. در مقابل حداقل دستمزد هم نسبت به تورم تا حد قابل اعتنایی عقب‌ماندگی دارد. به استثنای سال ۱۴۰۱ که حداقل دستمزد رشدی نزدیک به ۵۷ درصد و بیشتر از تورم داشته، در سایر سال‌ها با توجه به جهش فقر و شرایط نامطلوب اقتصادی روندی معکوس دیده می‌شود.

۸۹ درصد فقرا شاغل هستند

وقتی این داده را مورد توجه قرار دهیم که ۸۹ درصد از فقرا در کشور شاغل هستند به این نتیجه بسیار مهم می‌رسیم که تمرکز دولت بر کمیت اشتغال بدون توجه به کیفیت آن زمینه‌های رشد فقر را بیش از گذشته فراهم کرده است. دولت عموماً به رابطه بین فقر و مشاغل غیررسمی توجه نمی‌کند در حالی که رشد مشاغل غیررسمی و سیاست‌های دستمزدی دولت از عوامل ازدیاد فقر است.

اغلب فقرا بیکار نیستند اما از محل شغل خود نمی‌توانند نیازهای اساسی خود را تامین کنند؛ این یعنی اینکه شغل‌هایی با دستمزدهایی پایین، بدون امنیت لازم و بدون داشتن پوشش بیمه‌ای مسبب سقوط خانوارها به زیر خط فقر شده است. دولت تاکید دارد، سالانه یک میلیون شغل ایجاد می‌کند. در غیاب مراکز آماری رسمی و معتبر در خصوص برآورد شغل‌های ایجادشده، با اتکا به سامانه طراحی‌شده جدید مبتنی بر کدهای بیمه‌ای، آمارهایی اعلام می‌شود که نشان می‌دهد دولت در این هدف تا حدودی موفق عمل کرده است. اما با ابهاماتی که در اهداف محقق شده دولت وجود دارد از جمله اینکه این شغل‌های ایجادشده چه کیفیتی دارد؟ با چه دستمزد و درآمدی نیروی کار به کار گرفته شده است؟ درآمد ایجادشده چقدر از هزینه‌های خانوار را توانسته پوشش دهد، و اینکه آیا این شغل‌ها به مثابه به استثمار گرفتن نیروی کار است یا خیر؟

مقایسه حداقل دستمزد با قیمت سکه تمام بهار آزادی

سال	حداقل مزد ماهانه- تومان	قیمت سکه بهار آزادی طرح جدید- تومان	قدرت خرید حداقل دستمزد ماهانه برابر یک سکه بهار آزادی
۱۳۸۸	۲۶۳۵۲۰	۲۷۰۰۰۰	۰/۹۷
۱۳۸۹	۳۰۳۰۰۰	۳۲۵۱۰۰	۰/۹۳
۱۳۹۰	۳۳۰۳۰۰	۵۶۷۱۰۰	۰/۵۸
۱۳۹۱	۳۸۹۷۰۰	۱۰۲۰۶۰۰	۰/۳۸
۱۳۹۲	۴۸۷۱۲۵	۱۰۶۰۴۰۰	۰/۴۵
۱۳۹۳	۶۰۸۹۱۰	۹۶۵۲۰۰	۰/۶۳
۱۳۹۴	۷۱۲۴۲۵	۹۳۳۱۰۰	۰/۷۶
۱۳۹۵	۸۱۲۱۶۶	۱۱۱۰۵۰۰	۰/۷۳
۱۳۹۶	۹۲۹۹۳۱	۱۳۳۶۴۰۰	۰/۶۹
۱۳۹۷	۱۱۱۱۲۶۹	۳۵۵۴۲۰۰	۰/۳۱
۱۳۹۸	۱۵۱۶۸۸۱	۴۶۱۸۱۰۰	۰/۳۲
۱۳۹۹	۱۸۳۵۴۲۷	۷۵۰۰۰۰۰	۰/۲۴
۱۴۰۰	۲۶۵۵۴۹۵	۱۳۴۰۵۰۰۰	۰/۱۹
۱۴۰۱	۴۱۷۹۷۵۰	۲۲۴۸۰۰۰۰	۰/۱۸
۱۴۰۲	۵۳۰۸۲۸۴	۳۶۲۰۰۰۰۰	۰/۱۴
۱۴۰۳	۷۱۶۶۱۸۴	۹۵۸۱۰۰۰۰	۰/۰۷
۱۴۰۴	۱۰۳۹۰۹۶۸	۹۰۵۰۰۰۰۰	۰/۱۱

مقایسه حداقل دستمزد با قیمت هر متر مربع مسکن در شهر تهران

سال	حداقل مزد سالانه- تومان	قیمت هر مترمربع مسکن در تهران- تومان	قدرت خرید حداقل دستمزد سالانه برابر هر مترمربع مسکن در تهران
۱۳۹۵	۹۷۴۵۹۹۲	۴۵۶۷۳۰۰	۲/۱
۱۳۹۶	۱۱۱۵۹۱۷۲	۵۷۵۹۱۰۰	۱/۹
۱۳۹۷	۱۳۳۳۵۲۲۸	۹۹۶۷۲۰۰	۱/۳
۱۳۹۸	۱۸۲۰۲۵۷۲	۱۴۳۹۷۱۰۰	۱/۲
۱۳۹۹	۲۲۰۲۵۱۲۴	۳۰۲۷۴۷۰۰	۰/۷
۱۴۰۰	۳۱۸۶۵۹۴۰	۳۵۱۲۰۰۰۰	۰/۹
۱۴۰۱	۵۰۱۵۷۰۰۰	۶۵۲۴۱۴۰۰	۰/۷
۱۴۰۲	۶۳۶۹۹۴۰۸	۸۱۴۴۰۰۰۰	۰/۷
۱۴۰۳	۸۵۹۹۴۲۰۸	۸۸۵۰۰۰۰۰ (مرداد)	۰/۹
۱۴۰۴	۱۲۴۶۹۱۶۱۶	-	-

منبع قیمت مسکن: بانک مرکزی

مدیران

۹۰ مگاوات برق به ظرفیت پرند اضافه شد

۹۰ مگاوات به ظرفیت نیروگاه پرند افزوده شد. به گزارش میزان، عباس علی‌آبادی، وزیر نیرو در حاشیه بهره‌برداری از سامانه خنک‌کاری هوای ورودی توربین نیروگاه سیکل ترکیبی پرند اظهار داشت: این طرح یکی از کم‌هزینه‌ترین و سریع‌ترین روش‌ها برای افزایش ظرفیت نیروگاه‌هاست. با اجرای آن توان تولید ۹۰ مگاوات برق به ظرفیت نیروگاه پرند افزوده شد که معادل نیاز برق ۹۰ هزار خانوار است. علی‌آبادی در ادامه با اشاره به برنامه‌های وزارت نیرو برای افزایش تولید برق کشور گفت: در تلاش هستیم ناترازی انرژی را برطرف کنیم. به‌طور متوسط هر هفته ۱۰۰ مگاوات نیروگاه خورشیدی به مدار می‌آید و امیدواریم این عدد به ۲۰۰ مگاوات در هفته برسد. هدف‌گذاری ما این است که تا پایان امسال ظرفیت تجدیدپذیرها را به بیش از ۷ هزار مگاوات برسانیم.

سرمایه بانک‌ها سه‌برابر شد

اقتصاد پس از جنگ در مسیر بازیابی است. به گزارش بانک مرکزی، محمدرضا فرزین، رئیس کل بانک مرکزی گفت: اکنون نقدینگی در کانال ۳۰ درصد قرار دارد. در هفته‌های اخیر تصمیمات جدیدی برای مهار رشد نقدینگی اتخاذ کردیم، البته نگران انسداد پولی هستیم. برخی می‌گویند سیاست بانک مرکزی انقباضی است، اما این‌طور نیست؛ چرا که نرخ رشد تسهیلات به ۳۸/۲ درصد رسیده است. وی ادامه داد: سرمایه بانک‌ها در سال ۱۴۰۰ معادل ۳۳۶ همت بود که به ۹۰۰ همت رسیده و تا پایان سال به ۱۳۵۰ همت خواهد رسید. کفایت سرمایه بانک‌ها به رقم ۵ رسیده است. ۱۴ بانک بالای ۸ درصد کفایت سرمایه دارند، اما ۶ بانک همچنان در محدوده منفی هستند. وی با اشاره به گردش پول، نقدینگی و تسهیلات گفت: سهم تهران از تسهیلات پرداختی ۶۰ درصد و از سپرده‌ها ۵۸ درصد است. استان‌های دیگر سهم‌هایی حدود ۴ تا ۵ درصد دارند. این وضعیت حاکی از عدم توازن شدید گردش پول در کشور است. سهم تهران در تولید ناخالص داخلی ۳/۲ درصد است.

ادامه سرمقاله

این کاهش در ۱۶ سال گذشته یک روند ثابت بود و برخلاف دو دهه پیش از آن، همواره وجود داشته و تنها استثنا دوره دو ساله ۹۴ تا ۹۶ است که مسیر روبه‌بهبودی بوده است. در واقع، این دوره کوتاه مقارن با رفع نسبی تحریم‌ها است. البته، شاید بگوییم که مقایسه با این چهار کالا و سنجه دقیق نیست؛ ولی مقایسه با شاخص تورم هم نشان می‌دهد که در این ۱۶ سال حتی به قیمت ثابت هم مبلغ حداقل دستمزد کاهش زیادی داشته است. در واقع، طبقات ضعیف در پایان این دوره نسبت به ابتدای آن وضع اقتصادی و معیشتی بدتری پیدا کرده‌اند. نکته بسیار مهم این است که تحریم‌های آمریکا پیش از سال ۸۸ و ۹۰ هم بود؛ ولی تحریم شورای امنیت ماهیت دیگری داشت. گرچه ابعاد آن از تحریم‌های آمریکا بسیار کمتر است، ولی به لحاظ الزامی و حقوقی بودن و نیز آثار سیاسی و حقوقی آنها آثار بسیار منفی‌تری دارد. به عبارت دیگر، گزارش‌هایی که اکنون می‌خواهند این برداشت را القا کنند که اگر اسنپ‌بک هم عملی شود، تاثیر چندانی بر آثار تحریم‌ها نمی‌افزاید؛ قطعاً نادرست است. زیرا به ابعاد سیاسی و حقوقی تحریم‌های شورای امنیت سازمان ملل توجه کافی ندارند. متاسفانه نظام سیاسی ما با فرافکنی و انداختن تقصیر به عهده دیگران دنبال حل این دو مسئله اصلی نیست و شواهدی هم که مثل انتخابات سال گذشته از خود نشان داد را ابتر کرده است. روند آینده چیزی جز ادامه ۱۶ سال گذشته نخواهد بود؛ اگر بدتر نشود. تنها راه ایجاد تحولات مثبت در هر دو عامل گفته شده است. عبور از ۸۸ و ۱۴۰۱ و... و همسویی با آن بخش از قواعد حقوقی است که تحریم‌ها را بلاموضوع کند. راه دیگری نیست.